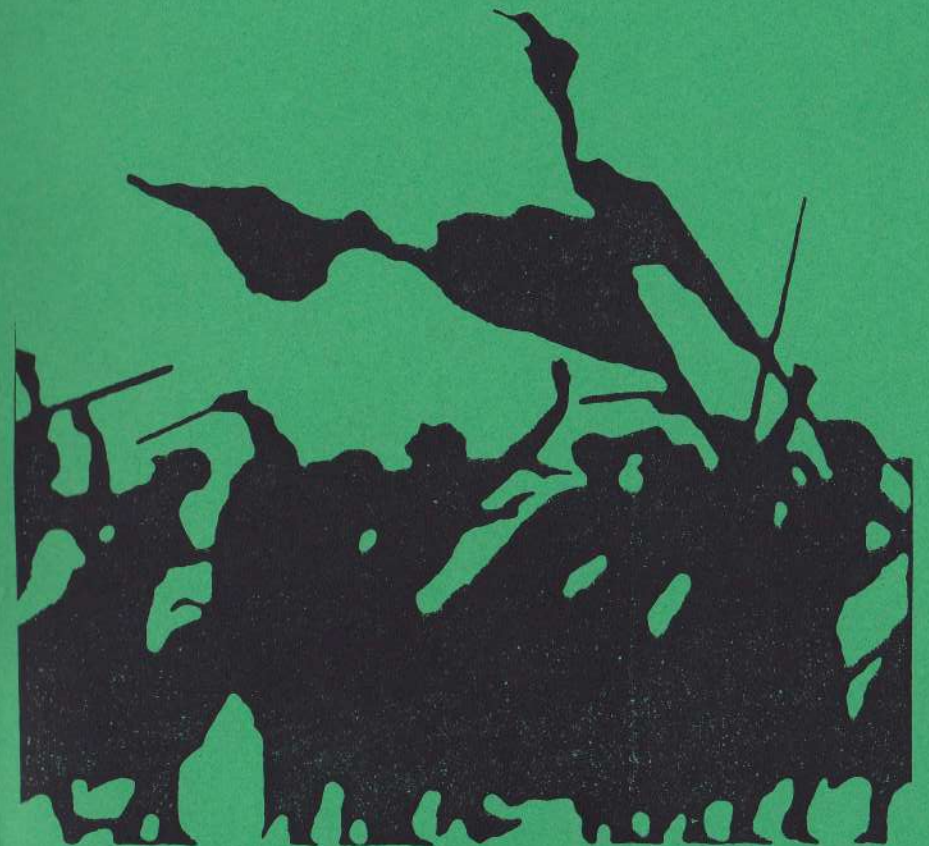

ΑΓΙΣ ΣΤΙΝΑΣ

Δουλοπαροικία και
κοινωνική επανάσταση
στα Επτάνησα

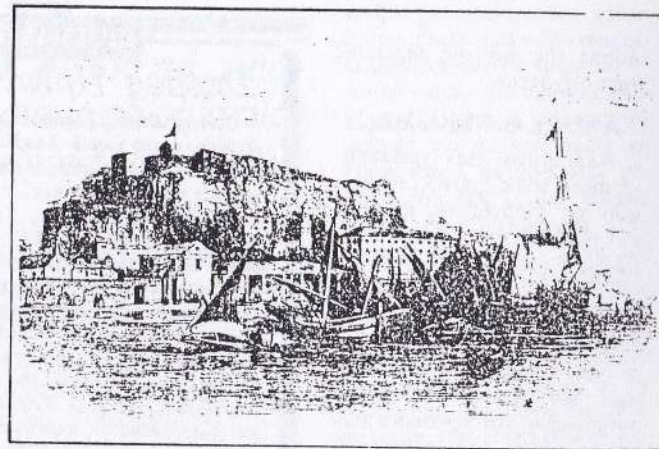

«Ούτε Θεός-Ούτε Αφέντης»

Η μπροσούρα "Δουλοπαροικία και κοινωνική επανάσταση στα Επτάνησα" δημοσιεύθηκε για πρώτη φορά ως αυτοτελές κείμενο στο περιοδικό "Τότε", τεύχος 28, το Νοέμβριο του 1989, πριν, βέβαια, το εν λόγω περιοδικό μετατραπεί σε ένα ακόμα εκφραστικό όργανο εθνικιστών και ελληνοψυχων ακροδεξιών. Χρόνων από τον θάνατο του Άγι Σπύρου (Σπύρου Πρίφτη), μετά την πάροδο 11 και πλέον κοινωνικών εκείνους επαναστάτες των οποίων η σκέψη θα φωτίζει τους κοινωνικούς αγώνες του μελλοντος για μια ελεύθερη, αταξική, αναρχική κοινωνία.

"ΟΥΤΕ ΘΕΟΣ-ΟΥΤΕ ΑΦΕΝΤΗΣ"
P.O. BOX 199, EAST BRUNSWICK
3057 MELBOURNE, AUSTRALIA
infoshop@bedlam.anarki.net

Ο ΤΑΝ, με δάκρυα στα μάτια, με το φέσι στο χέρι, τρέμοντας από συγκίνηση, χαιρέτιζαν, οι χωρικοί της Κέρκυρας, την ελληνική σημαία που υψώνονταν στα ενετικά φρούρια της πόλης, ήταν απόλυτα βέβαιοι, ότι η ένωση της νήσου με το ελληνικό κράτος αυτομάτως θα συνεπήγετο και την οικονομική και κοινωνική τους απελευθέρωση από τους αρχόντους. Οι αρχόντοι ήταν κι αυτοί επίσης βέβαιοι ότι όταν θα στερούνταν της προστασίας των ξένων λογχών, θα έχαναν τα προνόμιά τους και τη λεία τους. Γι' αυτό είχαν με λύσσα αντιδράσει στην ένωση και γι' αυτό στάθηκαν στο πλευρό των Άγγλων και εναντίον των λαϊκών μαζών με την πένα τους, με τον λόγο τους με το ντουφέκι τους, με τον βούρδουλα του βασανιστή, με το κλειδί του δεσμοφύλακα και με το σκονί του δημίου.

Το καινούργιο φρούριο στο λιμάνι της Κέρκυρας. Λιθογραφία του περασμένου αιώνα

Δουλοπαροικία και Κοινωνική Επανάσταση στα Επτάνησα

Όλα όσα είχαν προηγηθεί της ένωσης, δικαιολογούσαν και τις ελπίδες των πρώτων και τους φόβους των δευτέρων. Ο αγώνας για την ένωση ήταν αυτός ο ίδιος ο αγώνας που από χρόνια διεξήγετο στο έδαφος της νήσου ανάμεσα στους Έλληνες δουλοπάροικους και τους ξένους τιμαριούχους που οι Άνδηγαυοί και οι Ενετοί κατακτητές είχαν επιβάλλει. Δύσκολα μπορούμε να βρούμε στην ιστορία εθνικό κίνημα με τόσο απροκάλυπτα ταξικά κίνητρα, τόσο

καθαρούς ταξικούς σκοπούς και με τόσο αυστηρή ταξική διάκριση των μετώπων. Η έ-

Γράφει ο ΣΠΥΡΟΣ ΠΡΙΦΤΗΣ (Α. Στίνας)

ωση με το ελληνικό κράτος, ήταν για τις αγροτικές μάζες της νήσου η πραγματοποίηση της βασικής επιδίωξης της μακρόχρονης και σκληρής πάλης τους: της οριστικής κατά-

λυσης της μισητής βασιλείας των αρχόντων.

Άλλαξε ο Μανωλιός...

Αλλοίμονο! Δεν χρειάστηκε παρά λίγος χρόνος, ύστερα από τις γιορτές τις παράτες και τους πάντα γεμάτους υποκρισία λόγους των επισήμων για να διαψευστούν και οι ελπίδες των και οι φόβοι των αρχόντων. Οι χωρικοί τσακισμένοι και παγωμένοι από την πίκρα δεν δυσκολεύτηκαν να γνωρίσουν στο πρόσωπο των κυβερνητών του ελληνικού κράτους τους δικούς τους κόνηδες και βαρώνους δίχως μόνον τα οικόσημα και τη βελάδα. Οι άρχοντες αυτοί ακόμα πιο γρήγορα από τους χωρικούς πείστηκαν ότι εκείνοι που άλλαξε με την ένωση ήταν μόνον το στέμμα στο πηλίκιο του χωροφύλακα που θα φρουρούσε αυτούς και τα προνόμιά τους.

Η στάση του ελληνικού κράτους ήταν ακριβώς το αντίθετο από ότι με τόση λαχτάρα περίμεναν απ' αυτό οι Έλληνες δουλοπάροικοι. Αντί, από την πρώτη μέρα που εγκατέστησε την εξουσία του στο νησί, να καταργήσει τα προνόμια των φεουδαρχών, να απαλλάξει τη μικροϊδιοκτησία από όλα τα ποικιλώνυμα βάρη, να μεταβιβάσει τη νομική της κυριότητα στους καλλιεργητές της, να ακυρώσει τα χρέη και να απαλλοτριώσει τα μεγάλα «ιδιόκτητα» αρχοντικά κτήματα, αυτό

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Σπύρος Πριφτης (Αγίς Στίνας)

Ο Αγίς Στίνας (κομματικό ψευδώνυμο του Σπύρου Πριφτη) γεννήθηκε στο χωριό Σπαρτίλλας της Κέρκυρας στα 1900. Τέλειωσε την μέση εμπορική και από παιδί 14 - 15 ετών εκπνείζεται από τις σοσιαλιστικές ιδέες, συμμετέχοντας στην νεολαία του σοσιαλιστικού ομίλου της Κέρκυρας.

Γίνεται μέλος του ΣΕΚΕ, μετέπειτα ΚΚΕ, από το 1918 όταν η ομάδα στην οποία συμμετέχει αποτελεί έναν από τους συνιδρυτικούς πυρήνες, στην ίδρυση του νέου κόμματος.

Αποτάχτης από τον στρατό το 1921 με πλούσια κομμουνιστική δράση, που του στοίχισε καταδικές φυλακίσεις και εξορίες, εξελίσσεται μέσα στην κομματική ιεραρχία σαν ένα από τα πιο σημαντικά στελέχη. Υποψήφιος Βουλευτής του Νομού Κερκύρας το '26, γραμματέας της Κ.Ο Πειραιά, μέλος της Κεντρικής Επιτροπής και γραμματέας της περιφέρειας Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας. Διαγράφεται στα 1931 από το ΚΚΕ, ύστερα από διαφωνία του για την καθαίρεση της Κεντρικής Επιτροπής και τον διορισμό νέας, με επικεφαλής τον Νίκο Ζαχαριάδη, ύστερα από επέμβαση της Κομμουνιστικής Διεθνούς.

«Απ' αυτό, όπως σημειώνει ο ίδιος σε αυτοβιογραφικό σημείωμα, πέρασα στον Τροτσκισμό.

Είχα και εγώ όπως και πολλοί άλλοι την αυταπάτη ότι αυτός εκπροσωπούσε την επαναστατική πτέρυγα του κινήματος. Τυπικά ήμουν μέλος της 4ης Διεθνούς μέχρι τα μέσα του '47.

Τον Μάρτη του 1935, ύστερα από οξείες ιδεολογικούς αγώνες στο χώρο της αυτοκαλούμενης «αριστερής αντιπολίτευσης», δημιουργείται μια πολιτική ομάδα που ξεχωρίζει απ' όλες τις άλλες τάσεις, ομάδες, οργανώσεις, κόμματα και από τις προγραμματικές της αρχές και από τα μέσα και τις μορφές πάλης και από τη μαχητικότητα την αφοσίωση και το ήθος των μελών της. Για τις ιδέες και τη δράση αυτής της ομάδας παίρνω όλη την ευθύνη.

Και εντελώς ιδιαίτερα παίρνω όλη την ευθύνη για τις θέσεις και τη δράση της στον πόλεμο και στην κατοχή. Αυτή η ομάδα διατηρεί την συνέχειά της μέχρι σήμερα. Και είναι μία από τις πολύ λίγες παλιές επαναστατικές ομάδες που στάθηκε ικανή (με την πολύτιμη βοήθεια του Καστοριάδη) να αποβάλλει ότι από την παλιά θεωρητική πανοπλία του κινήματος εμπόδιζε την δράση του και να προσαρμοστεί μ' αυτό που γενικά λέμε «πνεύμα» του γαλλικού Μάη του '68».

Μελέτες και άρθρα έχει γράψει στις εφημερίδες και τα περιοδικά: Ριζοσπάστης, Φωνή του Εργάτη, Εργατική, Νεολαία, Εξόριστος Επαναστάτης (Ανάθη 1926), Καπεργιάτης, Αντιφασκιστικές αγώνες, ΑΥ ΑΝΤΙ, Σημεία του κομμουνισμού, Διάρκης Επανάσταση, Μπολσεβίκος, Νέα Εποχή, Εργατικό Μέτωπο, Δελτίο της Ακροναυπλίας, Εργατική Πάλη, Εσωτερικό Δελτίο ΚΔΚΕ, Νέο Ξεκίνημα, Πεζοδρόμιο, Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα.

Έχει γράψει και εκδόσει τις μπροσούρες: κριτική στις αποφάσεις της 4ης ολομέλειας του ΚΚΕ (32), χρονικό της ομάδας (50), «εργατικά» κόμματα, «εργατικά» κράτη και το απελευθερωτικό κίνημα της εργατικής τάξης (65). Επίσης τα βιβλία Αναμνήσεις (77), ΕΑΜ - ΕΛΛΑΣ - ΟΠΛΑ (82).

Έχει μεταφράσει και προλογήσει: «οι σοσιαλιστές και ο πόλεμος» του Λένιν, «κριτική εκτίμηση της ρωσικής επανάστασης» της Λούξεμπουργκ, «Η ζωή της Ρόζας Λούξεμπουργκ» του Φρέλιχ. Πρόλογοι του ακόμα υπάρχουν στα: «Επανάστατικό κίνημα στον σύγχρονο καπιταλισμό» και «Η Ουγκρική Επανάσταση του '56» του Καστοριάδη.

Μέχρι το 1926 υπέγραφε με το πραγματικό του όνομα: Σπύρος Πριφτης. Από το 1926 και συνέχεια με το Α. Στίνας. Άλλα ψευδώνυμα: Αγίς, Δηρός, Κορφιάνης, Φιλίππου.

τάχτηκε αλληλέγγυο με τους κληρονόμους των Ανδηγαυών και Ενετών βαρώνων και έθεσε όλη του τη δύναμη στην υπηρεσία τους.

Κι ακόμα λίγο χρόνο πιο ύστερα, σε μία πολύ σκοτεινή και πολύ επονειδιστή για τη χώρα περίοδο, ενώ στη Βουλγή, στον τύπο και στα καφενεία στην Αθήνα φλυαρούσαν για τη μεγάλη ιδέα και την ατιτική γλώσσα, στην Κέρκυρα εκείνοι που χτες βασάνιζαν, φυλάκιζαν και κρεμούσαν τους Έλληνες χωρικούς γιατί ζητούσαν την ένωση με την Ελλάδα, σήμερα αυτοί οι ίδιοι με τη συνοδεία του Έλληνα αυτή τη φορά χωροφύλακα και του Έλληνα δικαστικού κλητήρα και εν ονόματι του βασιλέως των Ελλήνων, προβαίνουν σε ομαδικές εξώσεις χωρικών και σε ομαδικές κατασχέσεις, μικροϊδιοκτησιών. Έτσι επεκτάθηκαν ακόμα περισσότερο με τη βίαιη απαλλοτρίωση της μικρής ιδιοκτησίας τα «ιδιόκτητα» κτήματα των αρχόντων.

Τα συμφέροντα ήταν ...ίδια

Κι όσο για εκείνους που κυβέρνησαν τη χώρα μέχρι τα τέλη του 1909, υπάρχει τουλάχιστο το ελαφρυντικό ότι ενεργήσανε σύμφωνα με τα ταξικά τους συμφέροντα. Εάν οι κοτζαμπάσηδες και οι καπετανέοι που γίνανε αυλικόι, και ορισμένοι απ' αυτούς κοτζαμπάσηδες με την αρπαγή των εθνικών γαιών, έδιναν στο αγροτικό πρόβλημα της Επτανήσου τη λύση που περίμεναν οι δουλοπάροικοι θα θέτανε σε άμεσο κίνδυνο και τα δικά τους συμφέροντα που ήταν τα ίδια με τα συμφέροντα των επανημένων αρχόντων. Ότι οι δουλοπάροικοι ήταν Έλληνες ενώ οι άρχοντες ήταν ξένοι ή Έλληνες που έγιναν τιμαριούχοι για πολύ βρώμικες και πο-

Πώς τα τιμάρια από κρατική ιδιοκτησία γίνανε ιδιωτικά

λύ υποπτες υπηρεσίες που είχαν προσφέρει στον κατακτητή εις βάρος των ομοεθνών τους, αυτό δεν είχε και δεν μπορούσε να είχε καμία σημασία αφού επρόκειτο για τα υλικά τους συμφέροντα. Αυτά τα συμφέροντα είναι που καθορίζουν τη στάση της οποιασδήποτε άρχουσας τάξης απέναντι στο οποιοδήποτε πρόβλημα. Έτσι γίνεται πάντα από τότε που υπάρχουν εκμεταλλευτές και εκμεταλλευόμενοι στον πλανήτη μας. Οι Έλληνες κοτζαμπάσηδες δεν μπορούσαν να αποτελέσουν εξαίρεση.

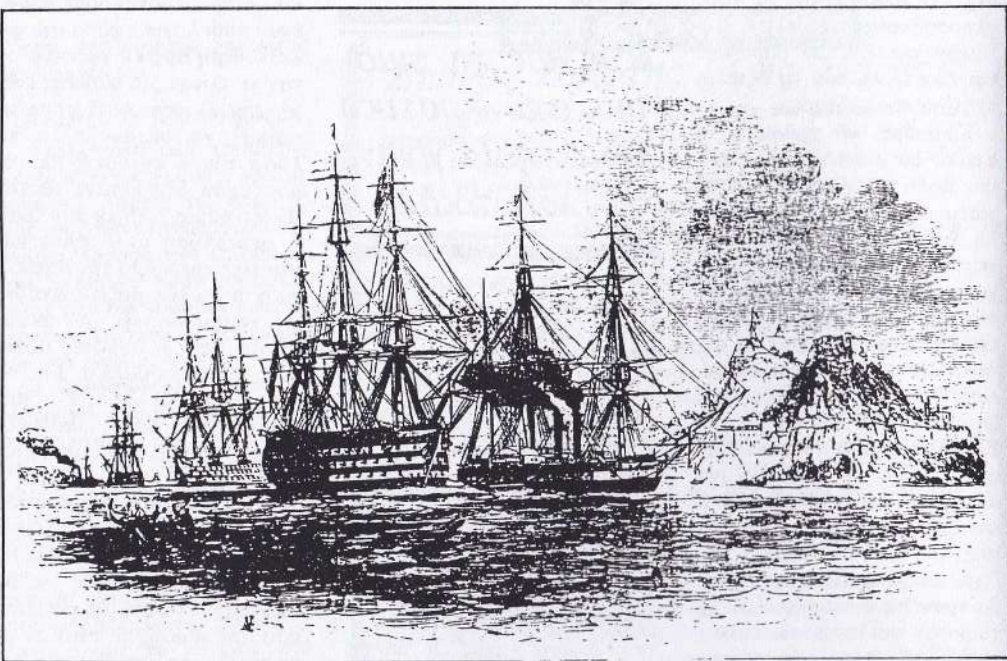
Αλλά όλοι οι ιστορικοί μας βεβαιώνουν ότι με το στρατιωτικό κίνημα του Ζορμπά η εξουσία μεταβιβάζεται από τα τζάκια στην αστική τάξη και στους πιο φιλελεύθερους και προοδευτικούς εκπροσώπους της. Έπρεπε να περιμένουμε μια άμεση λύση του αγροτικού προβλήματος, όχι γιατί η αστική τάξη είναι ικανή να βάζει τα συμφέροντα των άλλων τάξεων πάνω από τα δικά της, αλλά γιατί η απόδοση της γης στους καλλιεργητές της είναι σύμφωνη με τα δικά της συμφέροντα και το δικό της ιστορικό καθήκον. Όμως η αστική τάξη, αντί με τις λαϊκές δυνάμεις που αποδέσμευσε το στρατιωτικό κίνημα, να συντρίψει τα τζάκια και να εκκαθαρίσει το πολιτικό έδαφος της χώρας από όλα τα υπολείμματα της φεουδαρχικής βαρβαρότητας, αυτή συνθηκολόγησε αμέσως με τα τζάκια και την Αυλή. Το αγροτι-

κό ζήτημα προκαλούσε πάντα έναν παθολογικό φόβο στη φιλελεύθερη αστική τάξη και ήταν γι' αυτήν μία διαρκής ενόχληση. Πάντα ή έβρισκε αφορμές για να αναβάλλει τη λύση του ή κατασκεύαζε νόμους που δεν λέγανε τίποτε. Όσες φορές δόθηκε μία λύση ή ψευτολύση αυτό έγινε πάντα είτε κάτω από την απειλητική πίεση των μαζών, είτε για να νομιμοποιήσει μια κατάσταση που οι αγρότες μόνον τους είχαν επιβάλλει. Για να διανεμηθεί ένα μέρος των τσιφλικιών του Θεσσαλικού κάμπου στους καλλιεργητές τους έπρεπε να προηγηθεί η μεγάλη εξέγερση της 6ης του Μάρτη 1910. Στην Κέρκυρα χρειάστηκαν 63 ολόκληρα χρόνια για την ένωση για να απαλλαγούν αυτά τα κτήματα που από αιώνες τα πότιζαν οι χωρικοί μας με τον ιδρώτα τους και με το αίμα τους από τα ποικιλώνυμα εδαφονομικά, τιμαριωτικά, εμφυτευτικά, αγροληπτικά κ.λ.π. βάρη και να περιέλθει επιτέλους η κυριότητα στους καλλιεργητές τους. Όσο για τα αχανή «ιδιόκτητα» αρχοντικά ούτε νύξη ποτέ δεν έγινε για την απαλλοτρίωσή τους.

Ούτε οι δημοκράτες, ούτε το ΚΚΕ

Η ΕΠΕΚ δεν τα περιέλαβε στο νόμο για την απαλλοτρίωση των μεγάλων κτημάτων γιατί το Σύνταγμα, έλεγε, επιτρέπει την απαλλοτρίωση των «εμφυτευμένων χώρων» μόνο «υπό περιορισμούς και προϋποθέσεις που καθιστούν αυτήν απραγματοποιήσιμη». Αλλά αν η ΕΠΕΚ και τα συνεργαζόμενα μ' αυτήν τότε δημοκρατικά κόμματα, θέλανε πράγματι να λύσουν αυτό το ζήτημα, αλλά τους εμπόδιζε το Σύνταγμα. γιατί δεν προχωρούσαν στη σύγκληση Συντακτικής που θα καταργούσε αυτά τα άρθρα

Απ' τους Ενετούς και τους Ανδηγαυόν στον Ζορμπά και στην Ο.Π.Α.Α.

Λιθογραφία του περασμένου αιώνα, χαρακτηριστικής αγγλικής κυριαρχίας: Μοίρα του αγγλικού στόλου με επικεφαλής το ναύαρχο Πάρκερ αναχωρεί από την Κέρκυρα με κατεύθυνση την Κεφαλονιά

του Συντάγματος και ακόμα ίσως μερικά άλλα; Μια τέτοια πράξη θα έδινε στο πρόγραμμα της αλλαγής μία μαγική δύναμη που θα ξεσήκωνε στο πόδι τις λαϊκές μάζες της χώρας και θα κονιορτοποιούσε τη συναγερμική αντίδραση.

Το Κομμουνιστικό Κόμμα, ενώ από την ίδρυσή του είχε αναγράφει στη σημαία του την δίχως αποζημίωση απαλλοτρίωση των μεγάλων κτημάτων υπέρ των ακτημόνων αγροτών, όταν του δόθηκε η ευκαιρία να το πραγματοποιήσει, όταν αμέσως μετά την αποχώρηση των γερμανικών στρατευμάτων δημιουργήθηκαν οι πιο ευνοϊκές γι' αυτό πολιτικές συνθήκες, αυτό έδωσε εντολή στον Ε.Λ.Α.Σ. στην πολιτοφυλακή του και στην ΟΠΛΑ να τακίσουν δίχως οίκτο κάθε επαναστατική πρωτοβουλία για βίαιη κατάληψη κτημάτων. Ο Γ. Ζεύγος κομμουνιστής υπουργός στην

Ρωσσούτουρκοι και Άγγλοι οι σφαγιαστές των ακτημόνων

Κυβέρνηση Παπανδρέου, όχι μόνον δεν έθεσε το ζήτημα αλλά ούτε νύξη δεν έκανε γραφτά ή προφορικά γι' αυτό.

Μια ιστορική αποστολή

Η λύση των μεγάλων κοινωνικών προβλημάτων, δεν εξαρτάται από την πειστικότητα της επιχειρηματολογίας των εκμεταλλευομένων, αλλά μόνον από τη σχέση των δυνάμεων. Το ζήτημα των αρχοντικών ελαιώνων της Κέρκυρας, θα λυθεί σε έναν ευνοϊκό για τις μάζες συσχετισμό των

δυνάμεων είτε με την άμεση επέμβασή τους, είτε από τους κοινοβουλευτικούς εκπροσώπους τους, αλλά πάντα κάτω από την ισχυρή δική τους εξωκοινοβουλευτική πίεση. Τότε και οι νομικές διατυπώσεις θα βρεθούν και το Σύνταγμα θα προσαρμοστεί με τα συμφέροντα και τους πόθους του λαού. Όμως δεν αρκεί μία απλώς ευνοϊκή συγκυρία. Είναι απαραίτητο, ένα όσο το δυνατόν μεγαλύτερο μέρος των ενδιαφερομένων μαζών να έχει από πριν συνείδηση του προβλήματος και των μέσων για την λύση του. Κι αυτή προ παντός είναι η ιστορική αποστολή της πρωτοπορίας και όχι η «κηδεμονία» των μαζών.

Όσο πιο καθαρά τεθούν τα ζητήματα και όσο μεγαλύτερος θα είναι ο αριθμός των εργαζομένων που θα έχει συνείδηση αυτών, τόσο μεγαλύτερη θα είναι η ορμή και η πίεση

των μαζών και τόσο πιο ανώδυνη για την Κοινωνία η λύση τους.

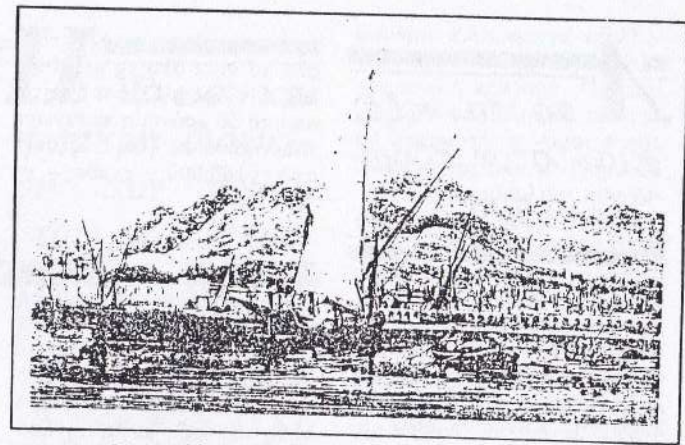
Η φωνή των σκλάβων χωρικών

Ορισμένοι από τους πρώτους επανήσιους βουλευτές προέρχονταν από τα αγροτικά στρώματα και αναμφισβήτητα υπήρξαν οι γνήσιοι φορείς των πόθων των χωρικών της νήσου.

Η Βουλή του 1865 είναι η πρώτη και ίσως και η μόνη που είχε το προνόμιο ή για άλλους το ατύχημα να παραχωρήσει το βήμα της για να ακουστεί απ' αυτό καθαρή, ειλικρινής και βροντώδης η φωνή των σκλάβων χωρικών της Επτανήσου. Αυτοί οι επανήσιοι βουλευτές, ανάμεσα στους οποίους προέχει η μεγάλη μορφή του Πολυχρόνη Κωνσταντά θέλουν απ' αυτό το βήμα απλά, όπως απλοί ήταν και οι ίδιοι, το ζήτημα της οικονομικής και κοινωνικής απολύτρωσης των χωρικών από τη φεουδαρχική δουλεία. Επανερχονται συνεχώς και επιμένουν και τέλος κατορθώνουν παρά τη λυσσώδη αντίδραση των κοτζαμπάσιδων και μιας Βουλής που ήταν συντησμένη να ακούει κούφιας, ηχηρές φράσεις και ρουσφετολογικούς καυγάδες, να ψηφιστεί ο νόμος ΣΜΔ του 1867. Με τον νόμο αυτόν καταργείται ο θεσμός των τιμαρίων. Είχε για την εποχή του αυτός ο νόμος μία αξία, αλλά ήταν όμως πολύ μακριά από το να δώσει μία οριστική λύση στο αγροτικό ζήτημα.

Το πιο επαχθές βάρος ήταν οι αγροληπτικές και εμφυτευτικές εισφορές, οι οποίες και διατηρούνταν, όπως και ο όγκος των τοκογλυφικών χρεών και των καθυστερημένων εισφορών.

Οι διηνεκές αγροληπίες και εμφυτεύσεις ήταν σχέσεις

Η Λευκάδα, από λιθογραφία του περασμένου αιώνα

που είχαν συναφτεί μεταξύ δύο δήθεν ελευθέρων συμβαλλομένων και γι' αυτό έπρεπε περισσότερο «εμπεριστατωμένα» να τις μελετήσουν οι σοφοί νομικοί και οι πατέρες του έθνους.

Αγροληψία: στην ουσία εκμετάλλευση

Ο άρχοντας με τη διηνεκή αγροληψία παραχωρούσε με συμβόλαιο στον αγρολήπτη ένα αγροτικό κτήμα, χέρσο κατά κανόνα, κι αυτός ο αγρολήπτης αναλάμβανε την υποχρέωση να το καλλιεργήσει και να συνεισφέρει στον άρχοντα, ένα καθορισμένο από το συμβόλαιο μερίδιο από τα προϊόντα που θα παρήγαγε. Το δικαίωμα της συγκυριότητας στις διηνεκές αγροληπίες υπόκειτο στον όρο της υποχρεωτικής καλλιέργειας του κτήματος και της εμπροθέσμου καταβολής του μεριδίου. Το κτήμα μπορούσε συνεπώς να επανέλθει στον άρχοντα εάν για οποιονδήποτε λόγο δεν εκπληρώνονταν οι όροι του συμβολαίου.

Η διηνεκής εμφύτευση είναι ότι περίπου και η διηνεκής αγροληψία. Παραχωρούνταν στον εμφυτευτή ένα κτήμα με την υποχρέωση να το βελτιώ-

νει και να πληρώνει μία καθορισμένη κάθε χρόνο παροχή ή σε χρήμα ή σε είδος από τα παραγόμενα προϊόντα. Ο άρχοντας μπορούσε να ζητήσει την επανέλευση του κτήματος στην περίπτωση που ο εμφυτευτής δεν επλήρωνε σε τρία συνεχή χρόνια ή αντί να καλλιεργεί το κτήμα το χειροτέρευε.

Είναι εντελώς φανερό ότι και οι αγροληπίες και οι εμφυτεύσεις είναι μορφές φεουδαρχικής εκμετάλλευσης. Κι ακόμα το μερίδιο από τα παραγόμενα προϊόντα που ήταν υποχρεωμένος να καταβάλλει ο αγρολήπτης και ο εμφυτευτής στον άρχοντα ήταν πολύ μεγαλύτερο από την τιμαριωτική εισφορά που πλήρωνε ο δουλοπάροικος.

Ο πανίσχυρος άρχοντας και ο πρόσφυγας

Τα πρώτα αγροληπτικά και εμφυτευτικά συμβόλαια χρονολογούνται στην Κέρκυρα από τις αρχές του 16ου αιώνα. Είναι η εποχή του επανεποικισμού της νήσου, όταν η επιδρομή προ παντός του Μπαρμάρόσσα δεν είχε αφήσει τίποτε όρθιο πάνω στο νησί, ούτε σπίτια, ούτε δένδρα, ούτε ζώα, ούτε ανθρώπους. Περισσότε-

Από τα «τζάκια» στον τουρισμό

ροι από τα τρία τέταρτα των κατοίκων της νήσου ή σφαγή-κανε ή πουληθήκανε στα σκλαβοπάζαρα. Το νησί ερημώθηκε και η γη έμεινε ακαλλιέργητη. Κατόπιν, όταν η ναυτική και στρατιωτική ισχύς της Ενετικής Δημοκρατίας παρείχε μια ασφάλεια, το νησί εποίκιστηκε εκ νέου από πρόσφυγες που κατέφευγαν εκεί από την τουρκοκρατούμενη Ελλάδα, για να γλυτώσουν απ' το μαχαίρι, την κρεμάλα, τη φυλακή, το παιδομάζωμα. Απ' αυτούς τους πρόσφυγες είναι οι αγρολήπτες και οι εμφυτευτές. Είναι λοιπόν τόσο φανερό πόσο ίσοι και ελεύθεροι ήταν οι δύο συμβαλλόμενοι, ο πανίσχυρος άρχοντας και ο κνηνημένος από τους Τούρκους δίχως σπίτι και δίχως κανένα πόρο ζωής πρόσφυγας από τον Ήπειρο, την Πελοπόννησο, την Κρήτη κ.λπ. και είναι τόσο συνεπώς πολύπλοκες νομικώς οι σχέσεις μεταξύ αγροληπτών και εμφυτευτών από το ένα μέρος και αρχόντων αγροδοτών από το άλλο, ώστε δικαιολογημένα χρειάστηκαν 63 ολόκληρα χρόνια οι σοφοί νομικοί της χώρας για να αποφανθούν αν μπορούν δίχως να παραβιάσουν την ιερότητα της ιδιοκτησίας, να αποκτήσουν οι καλλιεργητές την κυριότητα στο κομμάτι της γης που επί 400 χρόνια το ποτιζανε με το αίμα τους και με τον ιδρώτα τους. Και δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι έργο των χειρών αυτών των προσφύγων είναι τα εκατομμύρια των ελαιοδένδρων που σαν ένας τεράστιος

πράσινος τάπητας καλύπτουν όλο το νησί από τη μία άκρη έως την άλλη. Σε ένα διάστημα από 50 χρόνια η παραγωγή του νησιού σε λάδι αυξήθηκε από 160.000 οκάδες σε 3.200.000.

63 χρόνια... νομοθεσίες

Θα περάσουν από την ψήφιση του νόμου ΣΜΔ, 45 ακόμα χρόνια, τα πιο στείρα που γνωρίσει η χώρα, για να αποφασίσει η Βουλή να απασχοληθεί και πάλι με το σοβαρότερο για την εποχή του κοινωνικό ζήτημα.

Το 1912 ψηφίζεται ο νόμος ΔΝΔ, ο οποίος τροποποιούμενος με τον νόμο 423 του 1914 καταργεί: α) Δίχως αποζημίωση τα «επί των αγροτικών» κτημάτων της νήσου διηκερή βάρη συνιστάμενα σε παροχές προς την εγχώριον διαχείρισιν της Κέρκυρας» και β) Με «αποζημίωση των εδαφοδοτών τα συνιστάμενα σε τιμαριωτικές, εμφυτευτικές, αγροληπτικές σχέσεις που είχαν συνολογηθεί πριν από την εφαρμογή του Ιονίου Κώδικα και αγροληπτικές σχέσεις που είχαν συναφθεί μετά την εφαρμογή του Ιονίου Κώδικα επ' όσον όμως ρητώς αναφέρεται το δικαίωμα της συγκυριότητας».

Το πρώτο μέρος αυτού του νόμου (όπου όμως πρόκειται μόνον για τιμάρια της Ορθόδοξης και Καθολικής εκκλησίας που από το 1820 είχαν περιέλθει στην κυβέρνηση του Ιονίου Κράτους, δίνει πράγματι μία οριστική λύση υπέρ των αγροτών. Το δεύτερο όμως μέρος είναι από τους νόμους εκείνους που εσκεμμένα κατασκευάζονται για να μην λένε τίποτε. Η διαδικασία και ο χρόνος των αποζημιώσεων, καθώς και το πολύ γνωστό στους συντάκτες του νόμου γεγονός, ότι στα μετά την εφαρμογή του Ιονίου Κώδικα

αγροληπτικά συμβόλαια, πολλά σπάνια περιέχεται ο όρος της συγκυριότητας, στερούσαν τον νόμο από κάθε πρακτική αξία.

Θα περάσουν 15 χρόνια για να δει το φως της δημοσιότητας το Ν.Δ. του Ιουλίου 1927 «περί κυρώσεως του από 19 Σεπτεμβρίου 1926 Ν.Δ.» με το οποίο «απαλλάσσονται οριστικώς από πάσης αποζημιώσεως και από οιοδήποτε βάρους (εδαφονομικού, τιμαριωτικού, εμφυτευτικού, αγροληπτικού κ.λπ.) άπαντα τα ακίνητα της νήσου Κέρκυρας περί των ο νόμος ΔΝΔ υπέρ των δικαιούχων αγροληπτών, εδαφοληπτών και εμφυτευτών περιερχόμενα κατά κυριότητα εις τους ειρημμένους δικαιούχους ελεύθερα παντός βάρους».

Ο νόμος αυτός θεωρείται από τους συντάκτες του σταθμός στην ιστορία του αγροτικού κινήματος της Κέρκυρας. Και όμως και αυτός ο νόμος παραβιάζει απλώς ανοιχτές θύρες. Έδινε δηλαδή λύση σ' ένα πρόβλημα που οι αγρότες το είχαν μόνοι τους λύσει. Από αρκετά χρόνια, πριν από τον Ιούλιο του 1927, οι αγρολήπτες και οι εμφυτευτές της νήσου είχαν σταματήσει να δίνουν στους άρχοντες το «μεριδίό» τους. Το Ν.Δ. του Ιουλίου 1927, το πολύ περιέβαλε απλώς με νομιμότητα αυτό το γεγονός.

Τίτλοι ιδιοκτησίας: μια φάρσα

Η νομική κατάργηση του θεσμού της δουλοπαροικίας δίχως όμως την απόδοση της γης στους καλλιεργητές της, θα ήταν μια απάτη εις βάρος των χωρικών και μια φάρσα εις βάρος της Ιστορίας. Και όμως αυτό περίπου έγινε στην Κέρκυρα, όπου απέραντα σε έκταση και αριθμό ελαιοδένδρων κτήματα εξακολουθούν να παραμένουν στα χέρια των

βλαστών και των κληρονόμων των παλιών τιμαριούχων.

Ποιά η προέλευση και ποιά η νομική και ηθική αξία των τίτλων ιδιοκτησίας αυτών των τεράστιων ελαιοκτημάτων που τόσο πολύ τους σεβάστηκαν όλες οι κυβερνήσεις και όλα τα πολιτικά κόμματα της χώρας;

Κι όμως ήσαν... κρατικά

Όταν οι Ενετοί κατά την τέταρτη σταυροφορία καταλάβανε για πρώτη φορά την Κέρκυρα, παραχωρήσανε τα τιμάρια, ο θεσμός των οποίων υπήρχε από το Βυζάντιο, σε δέκα ευγενείς Ενετούς. Όμως, στα παραχωρητήρια έγγραφα σαφώς αναγράφεται ότι η κυριότητα ανήκει στο Κράτος.

Όταν η νήσος πέρασε στο Δεσπότη της Ηπείρου και κατόπι στους Ανδηγαυούς, ο αριθμός των τιμαριούχων αυξήθηκε από 10 σε 24. Οι Ενετοί επανέρχονται στο νησί με πρόσκληση των ιδίων των τιμαριούχων το 1386. Αναλαμβάνουν την υποχρέωση να αφίσουν τα τιμάρια στους τότε κατόχους τους, αλλά και πάλι διατηρούν για τον εαυτό τους σαν Κράτος το δικαίωμα της κυριότητας.

Οι Ενετοί μέινανε στην Κέρκυρα 411 ολόκληρα χρόνια. Σ' όλο αυτό το μεγάλο διάστημα, οι άρχοντες δεν αποκτήσανε την κυριότητα ούτε σε μια σπιθαμή γης. Διαβάζουμε: «ουδέν δικαίωμα ιδιοκτησίας έχουσι οι τιμαριούχοι επί των τιμαριών... δεν επιτρέπεται εις αυτούς ούτε η δώρησις, ούτε η προίκισις, ούτε άλλος τρόπος απαλλοτριώσεως ή κατακερματισμού μεταξύ των κληρονόμων αυτών... η επικαρπία χορηγείται μόνον εφόσον οι τιμαριούχοι εκπληροῦσι τας προς το Κράτος στρατιωτικές υποχρεώσεις, αι οποῖαι ρητώς υπό του Νόμου ορίζονται».

Η Ένωση και η πικρή διάψευση των πόθων των κολλήγων

Η σημαία του Ενετικού Λέοντα κατέβηκε από τα φρούρια της Κέρκυρας, όταν τα γαλλικά στρατεύματα δυνάμει της συνθήκης του Κάμπο Φόρμιο καταλάβανε τη νήσο. Όταν δηλαδή ο Βοναπάρτης διέλυσε την τόσο πολύ γερασμένη Δημοκρατία των εμπόρων της Λιμνοθάλασσας. Οι Γάλλοι, φορείς του πνεύματος της Μεγάλης Επανάστασης, παρ' όλο που η εξουσία είχε ήδη περάσει από τα προάστια στους αστούς, καταργούν τα τιμάρια. Οι Ρωσσοτούρκοι το 1799 τα επαναφέρουν αφού πνίξαν στο αίμα την αντίσταση των χωρικών. Οι Άγγλοι που καταλάβανε τα Εφτάνησα το 1814, τα διατηρούν.

Όμως, και στο Σύνταγμα του 1803, και στα εκτελεστικά διατάγματα της Γερουσίας το 1804, επαναλαμβάνεται ότι η κυριότητα των τιμαριών διατηρείται υπέρ του Κράτους. Σ' όλες τις σχετικές με το ζήτημα αυτό, κυβερνητικές πράξεις από το 1800 έως το 1825 αναφέρεται ότι η κυριότητα των τιμαριών ανήκει στο Κράτος της Επτανήσου.

Μια μεταβίβαση... εις εαυτόν

Πρώτη φορά το 1825, δημοσιεύεται ο Νόμος 36 του Β' Κοινοβουλίου που καθιστά τα τιμάρια ελεύθερα από την κυριότητα της Κυβέρνησης υπό ορισμένους όρους. Το 1827 με το Νόμο 67 παρέχεται και στους αγρότες το δικαίωμα να μετατρέπουν σε χρήμα τα εδα-

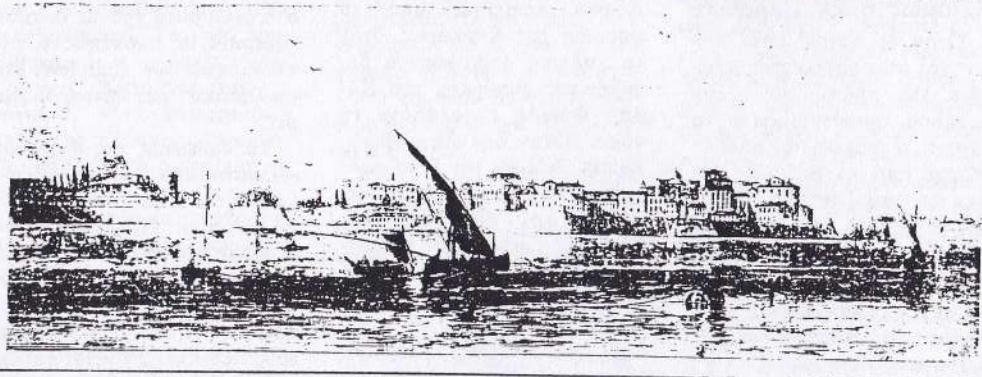
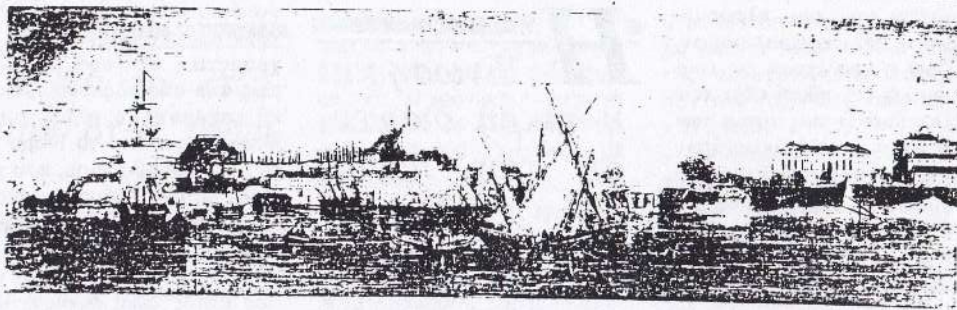
φονόμια κ.λπ. και να απαλλαγούν και εντελώς απ' αυτά με χρηματική εξαγορά. Πριν όμως από οποιαδήποτε πρακτική εφαρμογή, ο νόμος αυτός ανατρέπεται από το Νόμο 26 του Γ' Κοινοβουλίου, που χορηγεί μόνον στους τιμαριούχους το δικαίωμα να αποκτήσουν την κυριότητα των τιμαριών. Κράτησε σε ισχύ ο νόμος αυτός δέκα χρόνια. Και στα δέκα αυτά χρόνια, αρκετοί τιμαριούχοι αποκτήσανε την κυριότητα των τιμαριών, κυριολεκτικά με πενταροδεκάρες.

Το καθεστώς της αγγλικής «Προστασίας» ήταν ο χρυσός αιώνας των φεουδαρχών της Επτανήσου. Η εξουσία είχε περάσει στα δικά τους χέρια και οι στρατιωτικές και αστυνομικές δυνάμεις της «Προστασίας» ήταν στη διάθεσή τους. Και όπως γίνεται πάντα, από καταβολής κόσμου, χρησιμοποιήσαν τη δύναμή τους για να αυξήσουν τα προνόμιά τους και να τα κατοχυρώσουν νομικά. Ο Νόμος 26 του Γ' Κοινοβουλίου, απλοελληνικά σημαίνει, ότι οι άρχοντες που αποτελούσαν το Γ' Κοινοβούλιο, διορισμένοι εκεί από τους Άγγλους αποφασίζουν να μεταβιβάσουν την κυριότητα των τιμαριών από το Κράτος, στους εαυτούς τους.

Ρωσσοτούρκοι οι «ελευθερωτές»

Ο υπ' αριθμόν 26 Νόμος του Γ' Κοινοβουλίου, όπως και η πρώτη ληστική επιδρομή στην ύπαιθρο, είναι γνήσια προϊόντα της κατάστασης που δημιουργήθηκε στην Ευρώπη μετά την οριστική πτώση του Κορσικανού Γίγαντα.

Ορισμένοι «προοδευτικοί» όπως θέλουν να αυτοκαλούνται, διανοούμενοι, γράφοντες με την ευκαιρία της πετεινού της ένωσης της Επτανήσου σχετικά με τη γαλλική κα-

Η Κέρκυρα τότε όπως και τώρα, ήταν η πρωτεύουσα και το κόσμημα (όχι βέβαια το μόνο) των Επτανήσων. Δύο χαρακτηριστικές απόψεις της από λιθογραφία του περασμένου αιώνα

τοχή, νόμισαν υποχρεώση τους να φέρουν σε γνώση των σημερινών γενεών, απ' όλα όσα διαδραματίστηκαν τότε, μόνον ότι τους χρειαζόνταν για να δυσφημήσουν τον γαλλικό στρατό: «Ο στρατός αυτός ήταν ρακένδυτος», «τρέφονταν εις βάρος του πληθυσμού», «Κορόιδευε το λείψανο του Αγίου Σπυριδώνος». Πάντα και στα πιο επικά γεγονότα της Ιστορίας, όταν ψάξεις θα βρεις κηλίδες και στίγματα και βρωμιές. Όμως μόνον βαθύτατα αντιδραστικοί ή παθολογικοί τύποι, ειδικά ασχολούνται σ' αυτές τις μεγάλες στιγμές της Ιστορίας για να δούνε μην φαίνεται τίποτε από τον πιασινό της. Είναι αλήθεια ότι οι Γάλλοι στρατιώτες ζούσαν εις βάρος των φτωχών εφοδίων της νήσου, αλλά την ευθύνη γι' αυτό την είχαν οι Άγγλοι που, με τον αποκλεισμό, τους είχαν στερήσει από

όλες τις πηγές του ανεφοδιασμού τους. Η ειρωνεία εις βάρος του λειψάνου του Αγίου Σπυριδώνος ήταν βέβαια μία απρεπής πρόκληση στα θρησκευτικά αισθήματα του πληθυσμού, παρ' όλο που οι μεσαιωνικές λιτανείες και η απάτη των θαυματουργών λειψάνων δεν μπορούσε παρά αυθόρμητα να προκαλεί την ειρωνεία και την αγανάκτηση των ελευθέρων ανθρώπων.

Οι Γάλλοι στην Κέρκυρα καταργήσανε τα τιμάρια, κάψανε σε επίσημη συμβολική τελετή στις 5 Ιουλίου 1797 το Λίμπρο Ντόρο, το μητρώο δηλαδή των ευγενών της Κέρκυρας και πράγμα που έχει πολύ μεγαλύτερη σημασία, μεταμορφώσανε τους ταπεινούς δουλοπάροικους σε ατίθασους αντάρτες. Απ' αυτά τα ρακένδυτα, αλλά γεμάτα πάθος και φωτιά στρατεύματα, αντλήσανε οι χωρικοί μας τη δύναμη

να προβάλλουν μια σθεναρά και ηρωική αντίσταση ενάντια στους Ρωσότουρκους όταν αυτοί επανέφεραν τον θεσμό των τιμαρίων. (Πριν από χρόνια είχε προβληθεί σε κινηματογράφους στην Αθήνα μία σοβιετική ταινία όπου ο Ουσάκωφ, ο μονόφθαλμος τσαρικός ναύαρχος, αρχηγός των Ρωσοτουρκικών, παρουσιάζεται για ελευθερωτής της Κέρκυρας από τους Γάλλους). Και φαίνεται πως η αντίσταση αυτή ήταν πολύ ισχυρή. «Όταν κατέλαβαν οι Ρωσότουρκοι την νήσο, επηκολούθησε επί μακρόν περίοδος αναρχίας». Αυτό μας πληροφορούν οι επίσημοι ιστορικοί που είναι πάντα τόσο αυστηροί στις κρίσεις τους για τους απόκληρους όταν αυτοί εξεγείρονται, όσο είναι επιεικείς για τους εκμεταλλευτές όταν αυτοί πνίγουν στο αίμα τους εξεγερμένους δούλους, δουλοπάροικους ή προλετά-

ριους. Όταν ξανάρθαν οι Γάλλοι ξανάρχισε πάλι το ρεμπελιό.

Οι επιδρομές των αρχόντων

Όμως η «τάξη» που δεν μπόρεσαν να επιβάλλουν οι ορδές του Μοντσενίγου και Ουσάκωφ, αποκαταστάθηκε μόνον όταν η Γερά Συμμαχία, συντρίβοντας τον Ναπολέοντα, ύψωνε το απαίσιο ανίστημά της πάνω σ' όλη την αιμάσσοσα και ρημαγμένη Ευρώπη. Ήρθε τώρα η σειρά των αρχόντων.

Οι χωρικοί στα χρόνια του ρεμπελιού είχαν σταματήσει να πληρώνουν τους άρχοντες. Τώρα όμως που η «τάξη» επεβλήθηκε στον κόσμο, οι άρχοντες ζήτηνε να πληρωθούν αμέσως και στο σύνολό τους όλα «τα καθυστερημένα». Και επειδή αυτό ήταν αδύνατο για τους αγρότες, δεν προλαβαίνουν τα δικαστήρια να εκδί-

δουν αποφάσεις αμέσως εκτελεστές για εξώσεις, κατασχέσεις, φυλακίσεις...

Αυτή την επιδρομή δεν θα τη βρούμε σε καμία ιστορία. Θα τη βρούμε στη μνήμη των χωρικών μας όπως τους την μετέδωσαν οι πατέρες τους, στα αρχεία των δικαστηρίων και των υποθηκοφυλακείων και στις τοπωνυμίες μέσα στα απέραντα κτήματα των αρχόντων, που εξακολουθούν να διατηρούν τα ονόματα των παλιών καλλιεργητών τους. Την επιδρομή τη σταμάτησε ο επαναστατικός τυφώνας που σάρωσε και ανέσκαψε ολόκληρο το κοινωνικό έδαφος της Ευρώπης το 1848. Το ρεμπελιό ξανάρχισε. Η εξέγερση της Κεφαλονιάς είχε κάνει και Άγγλους και καταχθόνιους και φιλελεύθερους και ορισμένους ακόμα αρχηγούς ριζοσπάστες να παγώσουν από το φόβο τους. Παρ' όλες τις κρεμάλες, τις φυλακίσεις,

τις εκτοπίσεις που ακολούθησαν την αιματηρή καταστολή της εξέγερσης το πνεύμα της ανταρσίας διατηρήθηκε ζωντανό μέχρι το 1864.

Ξέρουμε πόσο τραγικά διαψευστήκανε όλα όσα με τόση λαχτάρα περίμεναν οι χωρικοί μας από την Ένωση. Και το αποτέλεσμα: ο ενθουσιασμός εξατμίζεται, το ηθικό και η πίστη καταρρέουν. Δημιουργείται μία κατάσταση απ' αυτές που εκπλήσσουν τους ιστορικούς, αλλά που συμβαίνει συχνά στην ιστορία: η μαχητική μάζα των χωρικών σκορπάζει και γίνεται σκόνη, ο αντάρτης γίνεται ταπεινός επαίτης.

Έτσι δημιουργείται και το κλίμα για μια δεύτερη ληστρική επιδρομή. Και πάλι επειδή στα χρόνια της πάλης, της πολιτικής δραστηριότητας, του ενθουσιασμού και των ελπίδων, οι χωρικοί είχαν σταματήσει να πληρώνουν είχε συσσωρευτεί ένας πελώριος ό-

Το Βαθύ της Ιθάκης, από πίνακα της Γενναδειού βιβλιοθήκης

γκος καθυστερημένων παροχών και χρεών. Οι άρχοντες απαιτούν την εξόφλησή τους και επειδή αυτό ήταν αδύνατο μπαινει πάλι σε κίνηση ο μηχανισμός των δικαστικών αποφάσεων, των κλητήρων, των εξώσεων, των κατασχέσεων, των προσωπικών κρατήσεων. Η διαφορά από προηγούμενα τώρα είναι ότι αυτά γίνονται εν ονόματι του βασιλέως των Ελλήνων...

Εφιαλτικές σκηνές διαδραματίζονται στα χωριά μας, σ' αυτά τα χωριά που φεγγοβλούσαν από χαρά και ελπίδες τις μέρες της Ένωσης. Αυτοί οι ίδιοι οι χωρικοί που με λύσσα βροντοφωνούσαν από τα μουράγια «έχουμε τα στήθη μας» όταν τα αγγλικά πυροβόλα καταστρέφανε τα φρούρια και τα οχυρά του Βίδου, πτώματα και ράκη σήμερα από την πίκρα δεν είχαν το κουράγιο ούτε να ανοίξουν το στόμα τους να διαμαρτυρηθούν...

Μόνη λύση η απαλλοτρίωση

Γι' αυτά τα απέραντα, αλλά λογγιασμένα και από αιώνες ακαλλιεργητα αρχοντικά ελαιοκτημάτα της Κέρκυρας, δεν υπάρχει άμεσα τουλάχιστον παρά μία και μόνη λύση: η δίχως αποζημίωση απαλλοτρίωσή τους και η διανομή στους ακτήμονες και φτωχούς χωρικούς.

Το (χέρι), η στοργή και οι αναμφισβήτητες ικανότητες του Κερκυραίου καλλιεργητή, θα κάνουν αληθινά θαύματα. Οι σημερινοί έρημοι και λογγισμένοι αρχοντικοί ελαιώνες θα μεταμορφωθούν σε τροπικά περιβόλια...

Κι ακόμα, με τη διανομή των αρχοντικών ελαιώνων θα πολλαπλασιαστεί στην Κέρκυρα η οικόσιτος κτηνοτροφία. Σήμερα, είναι τόσο ασφυκτικά περιορισμένη η μικροϊ-

διοκτησία, που και τα προαύλια από τα σπίατα μέσα στα χωριά, έχουν γίνει κήποι και είναι αδύνατο μια οικογένεια να έχει λίγες κότες δίχως να έχει συνεχείς προστριβές και φαγωμάρες με τους γείτονες και τους αγροφύλακες.

Όταν όμως πάρει κάθε αγροτική οικογένεια 400 - 500 συγκεντρωμένα αρχοντικά ελαιόδεντρα θα μπορέσει να φτιάξει μια αγροικία και να έχει όσες κότες, πρόβατα, αγελάδες θέλει...

Τα χωριά μας, που σήμερα είναι βυθισμένα στη φτώχεια και στην αθλιότητα, θα πάρουν ανάσα. Τα θλιβερά καρβάνια των πεινασμένων που κάθε μέρα με ένα φτωχό μπογαλάκι στο χέρι γυρνάν στα χωριά της Πελοποννήσου ζητιανεύοντας με την τραγουδιστή τους φωνή δουλειά, όπως και τα παιδιά που παν στην Αθήνα για να θάψουν τα νιάτα τους στη βρώμερή λάντζα μιας υπόγειας ταβέρνας, θα μένουν στο παραδείσιο νησί τους και θα αξιοποιήσουν τα ευλογημένα δένδρα που οι άρχοντες είχαν αρπάξει από τους πατέρες τους. Το θαυματουργό χέρι του κερκυραίου καλλιεργητή, θα ανοίξει για τον εαυτό του και για την κοινωνία τα αστείρευτα αυτά μεταλλεία χρυσού, που σήμερα ένας τίτλος ιδιοκτησίας που στάζει αίμα και βρωμάει μούχλα, τα κρατάει κλειστά. Η χώρα θα εξαγνιστεί από ένα από τα μεγαλύτερα αμαρτήματά της,

και οι βρυκόλακες του Μεσαίωνα, θα βρουν κι αυτοί την ανάπαυσή τους στο νεκροταφείο της Ιστορίας.

Και μια ιστορική ειρωνία...

Τα παραπάνω είναι μέρη ή περιλήψεις από μια μελέτη για το αγροτικό, που είχα γράψει στην Κέρκυρα το 1953. Τότε, είχε μια πρακτική αξία για τους ακτήμονες και φτωχούς αγρότες και για αυτούς γράφτηκε. Τώρα όμως, δεν έχει παρά ιστορική ή μουσειακή αξία. Το πρόβλημα, έχει πρακτικά λυθεί. Οι άρχοντες, μοσχοπουλάνε τα κτήματά τους για ξενοδοχεία και βίλλες, και οι φτωχοί και μεσαιοι αγρότες άνδρες και γυναίκες, έχουν παρατήσει τα κτήματά τους και έχουν γίνει ξενοδοχοϋπάλληλοι, μάγειροι, γκαρσόνια, καθαρίστριες, πωλήτριες, κ.λπ.

Ό,τι έχει σχέση με την παραγωγή, χέρια και μυαλά, δεν απασχολούνται παρά για τον τουρισμό, και δεν ενδιαφέρονται παρά μόνο γι' αυτόν. Οι πλούσιοι αγρότες ελαιοκτηματίες, δεν βρίσκουν χέρια για τη συλλογή του καρπού. Πέρσου κουτσά - στραβά, βολευτήκανε με τουρίστες και τουρίστριες. Τα ελαιουργεία, συχνά σταματάνε γιατί δεν υπάρχει νερό. Η κατανάλωση του νερού από τον τουρισμό έχει φτάσει σε απίθανα ύψη. Αλλά οι τσέπες όλου του κόσμου είναι γεμάτες χιλιάρικα.

Αυτογράφως αυτές τις γράφες ένα βιβλίο για τον τίτλο
 "Προέλευση και διεθνοποίηση της Μασονίας (Καθόσον Γραμματο-
 μολογία Βιολογική) Προέλευση και διεθνοποίηση της Μασονίας
 οι ευδοκίμους κλάσεις η ΕΟΚΑΔ και η ΚΑΙΟΧΗ.

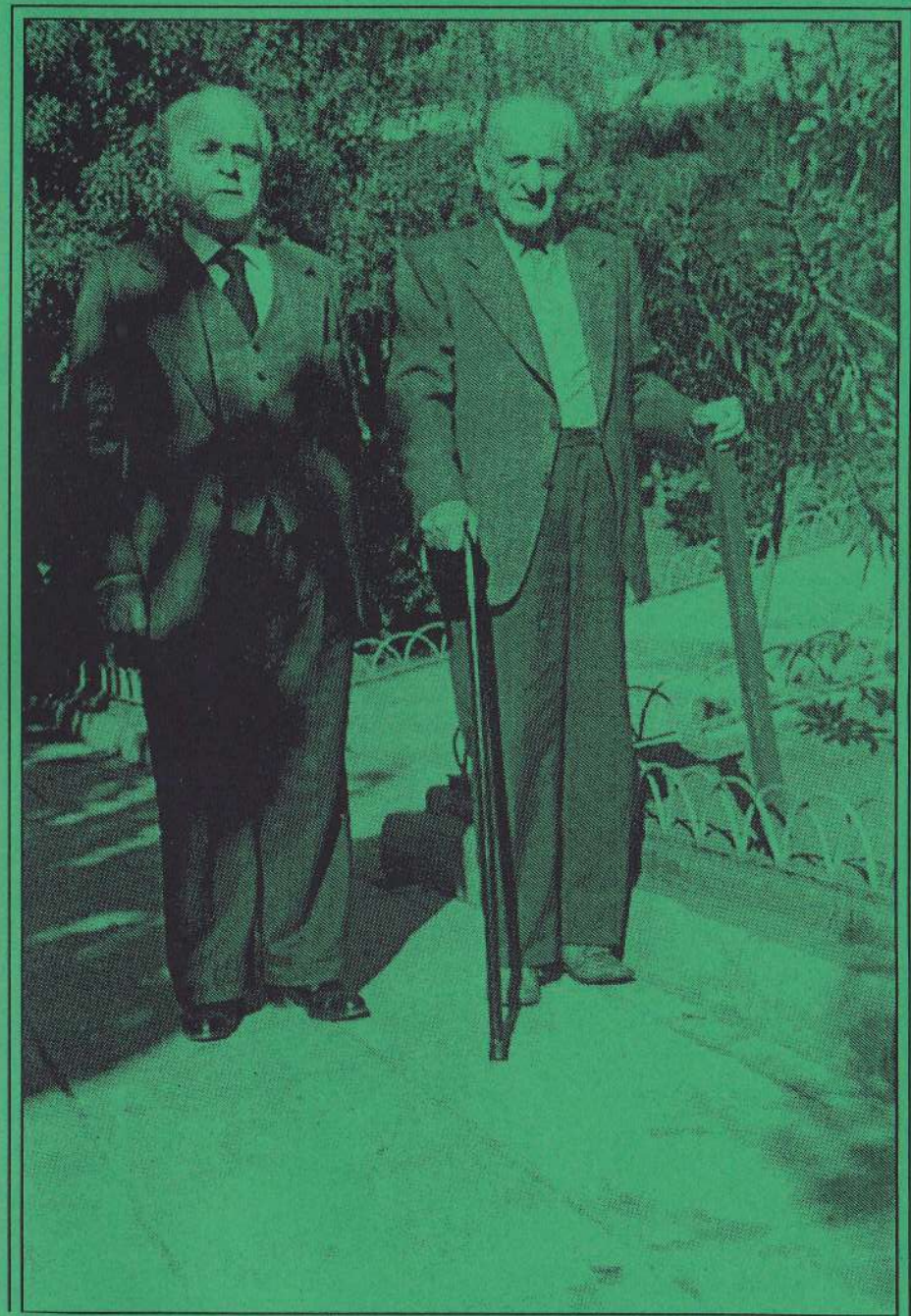
Σε έναν από αυτούς τους "Βιολογικούς" (Δεκέμβριος 43) (Σελ. 100
 αριθμ. 169-174) δημοσιεύεται ένα άρθρο με τον τίτλο "Ενας
 βρυσηνικός που βλάπτει τον", (αντί να πηγαίνει από
 παραθώρα ο αρθρογράφος μία βάρη από τις πιο ασήμαντες
 και την γράφει ασεμνολογικά και με αποδοχή με ρίμα.
 (Σελ. 100 ~~κατακρίθηκε~~ ~~και~~ ~~Ντεφαιντέζα~~). Αυτή είναι α-
 νομολογία γραφής και με την απόφαση με την
 κριτική "Διαρκώς Επαναλήψη". Στη τη διάρκεια του κειμένου,
 την αναφέρει πολλές φορές με ημερομηνία έκδοσης και είναι
 εύκολο για χέρι η κριτική που εβγαίνει η οργάνωση με την
 πολιτική και την κριτική. Πιο απ' αυτό είναι και η
 "Διαρκώς Επαναλήψη", Δεκέμβριος 1937.

Λοιπόν: ποτέ ούτε στην ΚΑΙΟΧΗ ούτε πριν από μέσα
 την ΚΑΙΟΧΗ δεν υπήρξε κριτική η περιοδική ^{της οργάνωσης} της και
 ούτε "Διαρκώς Επαναλήψη". Η ~~οργάνωση~~ ~~της οργάνωσης~~
 "ΚΑΙΟΧΗ" πήρανε την βαρβαρή κριτική.

Όλα αυτά φαίνεται να έχει στήσει γραφείο και το Δελτίο
 αν Ιωάνη 1939 και βιάστηκε την Δημοκρατία. Αλλά και
 Ιωάνη το 1939 από κριτική γυναική στην Αίγινα. Εκεί με
 βρήκε, επιβαίνοντας τον Ιωάνη αν 1939 ο Μιχαήλ Βλάχος και ούτως
 από φερικώς γράφει ο Πανχριστιανός.

Στο Κωνσταντινούπολη: Με την απόφαση της Απριλίου του 1932, ένα
 να και η Αίγινα για μία παρτίδα κρηματοδότης μέχρι τον Σεπτέμβριο
 1937. Από εκεί και η Δημοκρατία μέχρι το μαρτίνο 1938
 στα πόδια αχτήρι να δεικνύει για παράβαση με διανομή

Ένα από τα τελευταία χειρόγραφα του Άγι Στίνα.

Ο Άγις Στίνας με το Γιάννη Ταμτάκο (αριστερά) σε πάρκο του Παγκρατίου τα τελευταία χρόνια της ζωής του.